

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljateljce je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja 8 K
pol leta 4 "
četrt leta 2 "
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h

" " " dvakrat . . . 12 "

" " " trikrat . . . 10 "

za nadaljnja uvrčenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upraviništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Gradišče št. 2.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

„En šomašter je bil . . .“

Nekoliko odgovorov. Napisal Anton Pesek.

I.

Moj govor o „Socialnem delu učiteljstva“ je klerikalce zadel v živo, zato so zacvilili kot pes, ki se mu stopi na rep. Kaj ne, gospoda, strah vas je zavednega učiteljstva, ker zakaj in čemu si toliko, in sicer na vse mogoče načine prizadevate, da bi pridobili učiteljstvo v svoj tabor. „Narodno Socialne Zveze“, ki sem jo nasvetoval, imenuje „Slovenec“ ironično-otroško križarsko vojsko. Če je torej „N. S. Z.“ (Narodna Socialna Zveza) res taka malenkost, čemu greste potem s polenom nad — muho?! Oba napada tako v „Slovencu“ kot v „Naši moči“ torej nista namenjena „N. S. Z.“ temveč zavednemu učiteljstvu, ker se boje, da bi učiteljstvo potom N. S. Z. uspešno delovalo za izobrazbo ljudstva. Namen teh dveh ostudnih napadov je edino ta, da bi oplašili učiteljstvo, da bi ne sodelovalo pri N. S. Z. Kako resnične so pač besede, ki sem jih govoril na skupščini (glej „Na delo med ljudstvo!“ stran 77): „Čim bolj bomo delali, tem bolj ljuto nas bodo napadali, ker se baš delavnih ljudi boje naši narodni sovražniki in naši mračnjaki. Vsevesti so si, da jim samo zabavljanje in kričanje ne škoduje, temveč jim le še prevečkrat daje goriva za njihov ogenj, a delo, vztrajno delo za prosveto naroda jim izpodkoplja tla.“

Napada v „Slovencu“ in „Naši moči“ name in napredno učiteljstvo sta izbruhla onemogle jeze in gneva, ker se učiteljstvo pripravlja na sistematiško probujo naroda. Kajne, mi vstajamo, in vas je strah?!

Človek se vam more res smejati, ko vidi, kako si na vse mogoče načine prizadevate, da bi spravili učiteljstvo v klerikalni tabor, a vse vaše grožnje in sirovosti ter tudi vaše milo vabljenje in obljubljanje vseh klerikalnih dobrot se razbijajo ob značajnosti in zavednosti učiteljstva. Če res predstavlja napredno učiteljstvo višek nevednosti, če smo res nedostojni člani človeške družbe kot nas blatite, za Boga mi-

lega, čemu si pa toliko prizadevate, da bi to nevedno in to nedostojno družbo pridobili v svoj tabor? Za prazen nič se vendar nihče ne trudi, razen istega, ki je teletensko neumen! Ker pa ne verjamem, da bi vi bili teletensko neumni — kot zmerjate mene — potem pač tiči v vaših napadih zlobnost, da bi oblatili učiteljstvo in nahujskali nerazodne ljudi zoper nas.

Ko je neki razumen naroden mož čital znani pamflet, ga je koj odložil ter dejal: „Ne morem dalje čitati, to je pisano tako gnusno, da se mora gabitivsakemu dostojnemu človeku.“ Tako sodi razumno ljudstvo o vaših napadih; vašim backom pa privoščimo tako „duševno hrano“, ker za boljše niso zmožni.

In ti vaši backi in baculje bodo učili učiteljstvo dostojnosti in poštenosti?! Za vašo „izobrazbo“, „dostojnost“ in „poštenje“, s kakršnim nas hočete pitati, se ne zahvaljujemo prav lepo le učitelji in učiteljice, temveč tudi zavedni narodni fantje kakor tudi narodna dekleta. Pojdite se solit! Zakaj pa potem „cvet deklet“, Marijine hčere, zaradi same pobožnosti poromajo tuintam v — Rim?! In tudi vaši krščanskosocialni kurzovci so že pokazali svojo priučeno izobrazbo in dostojnost — v sirovih pretepih imate torej dovolj smetja pred svojim pragom.

Pišete: „Šele, ko se bo liberalni šomašter od ljudstva naučil praktičnega duha, treznosti in smisla za socialno gospodarsko življenje, potem šele bo sam zmožen ljudi učiti.“ — Res je! Pri klerikalcih vlada praktičen duh, treznost in smisel za socialno gospodarsko življenje. Pokazalo se je to pri konzumnih družtvih, kjer so si razni, ki so predstavljali višek vsevednosti, napolnili žepe, popihali v drugo faro, kmete pa spravili v ječe in dolgove. Da se je po konzumnih družtvih pod vodstvom ali nadzorstvom kake „Njegove Svedrske Učenosti“ ali kake klerikalne „Debelosti in Rejenosti“ komunističko popivalo in žrlo ter kradlo na račun ubogega kmeta, kajne, to je bil praktičen duh, treznost in smisel za socialno gospodarsko

življenje?! Tega se pač učiteljstvo ne bo nikoli navzelo.

„Slovenec“ je pisal, da ne more ravno-dušno kvitirati 1. da sem jaz za svoja izvajanja žel aplavz navzočega učiteljstva in 2. da hoče učiteljstvo ljudstvo izobraževati. — Hvala lepa za to odkritosrčno besedo! In nadalje pravi, „gre se tu samo za praktično stran — izboljšanje gnotnega stanja učiteljstva.“ — Tega klerikalci ne bodo dovolili, ker je učiteljstvo mojim izvajanjem ploskalo in ker hoče učiteljstvo ljudstvo izobraževati. Krasen izgovor — tehten vzrok. A bodi vam povedano, da učiteljstvo ne zataji svojih načel in ne omadežuje svoje značajnosti zaradi skle-dice leče — ki jo samo obljublja, a dali je ne bi itak nikoli — kot delajo to vaši backi, ki imajo toliko praktičnega duha in smisla za socialno gospodarsko življenje, da za frakelček zelenega fuzla prodajajo svoje prepričanje in svojo značajnost. Kaj takega je vam, gospod „Slovenec“ člankar, „praktična stran“?

Na vse budalosti odgovoriti ni mogoče.

Na osebne napade nase ne odgovarjam junakom, ki se skrivajo za imuniteto in ki so korajžni le v blatenju izza vogla, a ko bi morali sprejeti pred sodiščem zaslužno plačilo pa po zajčje zbeže in se strahopetno skrivajo. Opomnim naj le to. Da se norčujete iz bolnega človeka, da je suha južina, to je plemenit čin, vreden peresne deteljice: Štefe, Lampe, Gostinčar. Še poulični paglavci bi ne bili tako plemeniti.

Sploh bi pa ne bil odgovoril na ta napad, a dvoje je, česar tudi jaz ne morem ravno-dušno kvitirati. To je:

1. „Naša moč“ je pisala: „Otroci pridejo iz šole, pa mnogo jih ne zna pisati in brati. Drugi so podivjani, da se Bog usmili. Liberalni šomaštri pa v šoli, namesto, da bi A B C razlagali, vpijejo n. pr. v Ljubljani „Živio Hribar“. Kako pa naj otrok postane značajan, ako vidi učitelja, kako fajmoštru dela komplimente, za njegovim hrbtom pa ljudi proti njemu šunta? Od koga naj se otrok nauči strpljivosti, če pa svojega učitelja vidi, kako po oštarijah hujska? Ali more otrok biti spodoben, ako pa učitelja

sluši zabavljati proti ljudem, ki niso njegovega mišljenja? Kako [naj] otrok spoštuje takega vzgojevalca?“

2. Nista vam zadostovala nesramna napada v „Slovencu“ in „Naši moči“ name, temveč ste se lotili celo osebo mojih sorodnikov, da bi jih nahujskali zoper mene, da bi me očrnili pri njih. Da, celo tako daleč gre ostudna gonja klerikalcev, da so zaradi ustanovitve N. S. Z. izkušali potom mojih sorodnikov napraviti spor med menoj in mojo soprogo. Pa iz te moke ne bo kruha!

Na tej dve točki dobite prihodnjič primeren odgovor.

Zdravilišče za učiteljce.

Pri zborovanju „Društva slovenskih učiteljev“ 31. decembra 1907 se je izprožila ideja, da bi se ustanovil nekak sanatorij ali hospice za slabotne ali obolele učiteljce.

To idejo moramo z zadovoljstvom in radostjo pozdraviti, a po mnenju pisca teh vrst naj bi se ustanovil sanatorij ali hospice ne le za oslabele in obolele učiteljce, pač pa tudi za oslabele in obolele učitelje. Da bi se delili in ustanovljali dva sanatorija, enega za žensko in enega za moško učiteljstvo, bi bilo naravnost nezmisl, ker bi s tem delili moči in težko, da bi mogla delovati oba sanatorija uspešno. Sicer bi pisec svetoval, da bi se ne prehiteli. Dokler nimamo učiteljskega konvikta v Ljubljani, naj bisine napravljali še drugih težav, a ko bomo imeli konvikt, svoj lastni dom, mora priti na vrsto sanatorij.

Tudi glede kraja je pisec drugega mnenja. Sanatorij v našem romantičnem Bohinju bi bil za poletje res nekaj krasnega, a vendar se mi zdi, da je zrak v Bohinju za bolehave ljudi veliko preoster; posebno pa pozimi. Kdo bi hotel iti se zdraviti in krepiti v zimskem času v Bohinj? Zato se predrzne pisec svetovati, naj bi se izbral kraj za sanatorij bolj na jugu, kjer

2. da se v njih javlja popolnoma določen red, kakor splošno v prirodi.

Zakoni, ki veljajo za postanek in razvoj držav, prava, sploh političnih dejstev, so v bistvu istovetni z znanimi prirodnimi zakoni, samo da nastopajo v višji sferi — v človeški družbi.

Induktivna metoda v socialnih vedah se drži strogo danih dejstev; odločno odklanja vsako vmešavanje tendenciozne umetne fantazije, ki vodi le do neplodnih idealov brez pomena za človeško družbo. Najimennitnejši sociologi so na tak način dospeli do rezultatov, ki imajo že sedaj za civilizatoriški in socialni razvoj največji vpliv.

Vsak poizkus reakcionarstva, pobijati in uničevati ta vpliv socioloških spoznanj za nadaljnji razvoj družbe, ne pride več bistveno v poštev.

Sociologija je danes priznana vodilna veda v socialnih znanostih. Ona proučava in raziskuje medsebojne človeške odnose.

Počenja s filozofskim upogledom v izvor medsebojnih človeških odnosov, v bistvo so-

LISTEK.

Sociologija in nje najznamenitejši zastopniki.

Vsaka veda ali znanost je spoznavanje in pojmovanje določenih skupin empirijskih dejstev in stanj ter raziskovanje načel in zakonov, ki se javljajo v danih dejstvih. Vsaka znanost počenja z opazovanjem raznih prikazni in izprememb ter stremi na njih podlagi odkriti zakone. Logični sklepi in ob priliki opravičena hipoteza so pot, po kateri dospje veda do svojih zaključkov.

Tako umevajo pojem „znanost“ zastopniki takozvanih eksaktnih ved, posebno prirod-znanci. Induktivna metoda je tu že stoletja edino priznana pot raziskovanja.

Le glede državnih nauk, prava ter sploh v socialnih vedah se dosedaj niso držali te edine plodonosne poti, niti niso priznavali

strokovnjaki, da bi se dale te važne discipline obdelovati na induktiven način.

Učitelji državnega prava kakor sploh socialnih ved so trdili vedno to, da država, človeštvo, socialne prikazni in odnosi ne pripadajo naravi, da so to stvori svobodne človeške volje, ki sploh niso podrejeni nobeni zakonitosti, ter da se morajo opazovati zaradi tega v znanstvenem preiskovanju teh disciplin popolnoma druga pota, načela in pravila.

Deduktivna metoda, večkrat brez ozira na dana dejstva, je veljala splošno za edino zveličalno in zanesljivo pot, ter so po nji izvajali vsi najznamenitejši učitelji svoje zaključke.

Umevno je, da je takim potom nastalo — in še nastaja — ravno toliko različnih sistemov v raznih panogah takozvanih „Geisteswissenschaften“, kolikor je nastopilo učiteljev. Posledica tega je bila nečuvstva zmešnjava, čudna protislovja v načelih kakor poudarjenosti tako, da sploh ni mogoče najti jasnosti, še manj pa enotnosti v končnih rezultatih. V tej dobi je reakcionarstvo želo najlepše

uspehe v svojem stremljenju ter še podpiralo splošno zmedenost.

Vendar pa so v najnovejši dobi nastopili izredni talenti v socialnih vedah, ki so v svoji subtilni dalekovidnosti, podprti z visokim strokovnim znanjem, slutili istovetnost pojma „znanost“ za vse vede, inklusivno socialne. Dokazovali so, da mora učitelj socialnih ved biti istotako „Naturforscher“ kakor fizilog ali biolog, zakaj socialne prikazni so:

1. samo ena plat biologije, namreč življenje človeštva,

2. pa je in mora biti znanstvena pot povsod ista.

Spoznali so, da zgodovinski dogodki, državne in druge socialne prikazni niso slučajni plodovi svobodne človeške volje v družabnem življenju. Vsi ugovori proti temu se ne morejo vzdržati niti ne smejo več pričakovati upoštevavanja. Neovrgljivo je dokazano po dejstvih:

1. da sledijo vse socialne (tudi politične) prikazni a) od početka svojega nastopa, b) v svojem obstanku in razvoju, c) v minevanju — gotovim stabilnim zakonom;